

Reformmozgalom a romániai Országos Magyar Pártban (1926-1927)

Az első világháborút követő történelmi helyzetben Erdély Romániához került, aminek következtében az ottani magyarság elvesztette korábbi állami-közösségi kereteit. Az első éveket a passzivitás határozta meg, míg az aktivitás az önvédelmet kereső magatartásokból bontakozott ki a békeszerződés aláírása után. Előbb Magyar Szövetség alakult, majd a Néppárt, valamint a Nemzeti. A Magyar Szövetség 1922. októberi betiltása után a két párt vezetősége, belátva az egységes fellépés szükségességét, előzetes egyeztetések után, 1922. december 28-án egyesült a romániai Országos Magyar Pártba (OMP).

A kolozsvári alakuló nagygyűlés résztvevői többségükben a háború előtti erdélyi magyar közélet szereplőiből kerültek ki. A párt programja stratégiaileg a nemzeti autonómiát fogalmazta meg, míg a Szervezeti Szabályzat körvonalazta a működési kereteket. A kezdeti tevékenységeket sok tényező nehezítette, de a vezetőttestületek - az Intéző Bizottság, Elnöki Tanács, elnökség - az akadályozó körülményekhez képest (engedélykérelem, cenzúra, gyülekezési szabadság nehézségei) igyekeztek ellátni feladatukat; szervezték a tagozatokat, a szakosztályokat és kapcsolatokat kerestek a román politikai erőkkel is. Utóbbinak eredménye az Averescu tábornok vezette román Néppárttal kötött megállapodás (1923. október 23.), amely a magyar szavazatok ellenében a Néppárt hatalomra jutása esetén a magyarság sérelmeinek orvoslását ígerte. A csúcsai paktum néven elhíresült egyezményt a Néppárt kezdeményezésére a Magyar Párt vezetőségének konzervatív csoportja kötötte, és a pártvezetőség sokáig titokban tartotta azt.

A párt életében fontos mozzanatot jelentett az 1924. december 14-én tartott brassói nagygyűlés, mert rögzítette az előző két év alapozó korszakának vívmányait, bizonyos vitás kérdéseket (mint az elnökválasztás) nyugvópontra juttatott, és a vezetőttestületek tevékenységét hatékonyabban szabályozta.

A párt tevékenységével szemben a következő év folyamán már hallatszottak az ellenzéki hangok¹, amelyek a pártvezetés orientációját bírálták. 1926 kezdetén Romániában a helyhatósági választásokra készült az ország. A Magyar Párt vezetői bizalmas tárgyalásokat folytattak a Liberális Párttal, és az eredményekkel kecsegtető megbeszélések után a pártelnök, Ugron István Averescunak felmondja a paktumot. A liberálisok négyéves uralmának lejártával (1926 tavasza) a király Averescut bízza meg kormányalakítással, aminek következtében Ugron lemondott. Megbízott elnök, az addigi alelnök, gróf dr. Bethlen György (1888-1968) lett, aki Gyárfás Elemér közreműködésével a felmondott paktumot választási kartellé alakítja (1926. április 21.).

A pártvezetőség fent vázolt politikai orientációja miatt, valamint a parlamenti jelöltek központi kinevezése miatt 1926-1927-ben a Magyar Pártban a legjelentősebb ellenzéki mozgalom bontakozott ki², amelyet a Krenner Miklós (írói nevén Spectator) neve és tevékenysége fémjelzett.³ Krenner a párttal szembeni elégedetlenségről - véleményüket kérve - Erdély több személyiségének baráti körlevelet írt, majd a válaszokat továbbgondolva nyílt levelet tett közzé.⁴ Levelére az erdélyi magyar politikai élet több kiválósága reagált (1926. augusztusában Kós Károly Aradon járt, és szövetkezett Krennerékkal). A szerveződő ellenzékiek 1926. szeptember 26-ra Kolozsvárra értekezletet hívtak össze.⁵ A közel félszáz résztvevő - az összes társadalmi réteg képviselői - kívánságait a Magyar Párt elnöksége elé terjeszti.⁶ Válaszként a párt Elnöki Tanácsa az éppen esedékes gyergyószentmiklósi nagygyűlés (1926. október 10-11.) elé utalja a reformerek emlékiratát.⁷ Az OMP rendkívüli aggodalommal várt gyergyói gyűlésén Krenner nagyhatású beszédben fogalmazta meg, hogy a párt szervezete nem elég erős, be kell vonni minden demokratikus erőt, és megteremteni egy igazi, erős, minden társadalmi réteget magában foglaló és minden erőt felhasználni tudó pártszervezetet.⁸ A párt megválasztott elnöke, a lemondott Ugron helyébe Bethlen György lett, a vezetőség bizalmat kapott, az Intézőbizottságba választás alapján bejutottak a reformisták is, akik az új szervezeti szabályzat kidolgozásában szerettek volna részt vállalni, reformelképzeléseiket itt szerették volna gyakorlatba ültetni. Tevékenységük, megbeszéléseik folytatódtak. Egyik leggyümölcsözőbb a mezőtelegdí tanácskozásuk (1926. nov. 14.) volt.⁹ A célokról, lehetőségekről és a keretéről dr. Kecskeméthy István, az ellenzéki mozgalom egyik aktív képviselője is megszólalt.¹⁰ A csoport elképzelései között szerepelt a mozgalom kiszélesítése, a szélesebb néprétegek és neves személyiségek bevonása, a szervezeti szabályzat demokratikus átdolgozása, a román néppel békésebb

együttélés kialakítása stb. A parlamenti munkával is elfoglalt pártelnök 1927 tavaszáig nem hívta össze az Intézőbizottságot, ami újabb táptalaja az elégedetlenségnek. A csoport tagjai több értekezlet során (1927. január 9-én és február 5-én Marosvásárhelyt, majd márciusban, áprilisban, májusban, júniusban és augusztusban Kolozsvárt) tovább tárgyalnak.

Az 1927. júniusára kiírt választások és az ebből adódó politikai szövetségkeresés mind a pártvezetőséget, mind a reformcsoportot megosztotta. Az OMP hosszas vita után a németekkel kötött Kisebbségi Blokk mellett foglalt állást, Krenner és köre a liberális orientáció hívei, míg a radikálisabb Kós csoport kilépett a reformcsoportból, és újraalakította a Néppártot, egyesek meg visszavonultak a politizálástól.¹¹ A választások ellentétes irányú orientációja és következményei 1927 nyarán elmérgesítették a párton belüli helyzetet.¹² A szintén liberális orientációjú Bernády György éles hangú cikkben támadta a pártvezetést,¹³ majd amikor a pártvezetőség őt és eszmetársait igazolásra szólította föl, ő kilépett a Magyar Pártból. Az elmérgesedett helyzetben Krenner megegyezésre, egységre szólító felhívása pusztába kiáltó szó maradt.¹⁴

A reformszellem folyamatosan kialudt, míg a párt egysége megmaradt. A reformerek a párt keretein belül próbálták meg reformjaikat megvalósítani, de nagy részük (így Krenner és Bernády) - a kisebbségi helyzet sajátosságai miatt - pártszakadásra nem volt hajlandó. A reformmozgalomnak mindez máig tartó üzenete lehet.

A dokumentumokat közléteszi: György Béla

Jegyzetek

1 Kós Károly: Miért Csúcsa, miért nem Gyulafehérvár? *Újság*, 1925. júl. 30.

2 A korszakkal foglalkozó művek általában említést tesznek róla. A román történetírás is - felszínesen és egyoldalúan foglalkozott a kérdéssel, lásd: Gheorghe I. Bodea: Lupta curentelor opozitioniste în sânul Partidului Maghiar din România pentru întărirea unității frătesti a oamenilor muncii (1918-1928) In: *Acta Museii Napociensis* X, 1973. 409-431.

3 Krenner Miklós (1875-1968), aradi tanár, történész és publicista. Írásaiból kötet jelent meg, amelynek második fejezete (10 írás) a nevét viselő mozgalommal foglalkozik. Lásd: Krenner Miklós (Spectator): *Az erdélyi út (Válogatott írások)*. Szerk. György Béla. Székelyudvarhely 1995, Haáz Rezső Kulturális Egyesület, 117-147. A könyv bevezető tanulmánya *Az ismeretlen Spectator (Krenner Miklós pályaképe)* címmel vázolja a reform-mozgalmat. Uo. 14-16. [A továbbiakban: *Az erdélyi út*]. Fenti témánkról Krenner egy másik írása megjelent: Egységes magyar képvisellel ... *Erdélyi Magyarság*, 1996. 26. sz. 4-6. Ua. bővített változatban: *Hargita Népe*, 1996. október 11. 4.

4 *Az erdélyi út* 117-118.

5 Lásd: 1. sz. dok.

6 Lásd: 2. sz. dok.

7 Lásd: 3. sz. dok.

8 Lásd: 4. sz. dok.

9 Lásd: 5. sz. dok. Vö. Kós Károly levele Molter Károlyhoz, Cluj-Kolozsvár, 1926. nov. 15. In: *Molter Károly levelezése I. 1914-1926*. Szerk. Marosi Ildikó. Budapest-Kolozsvár 1995, Argumentum-Polis. 295-297.

10 Lásd: 6. sz. dok.

11 Lásd: 7. sz. dok.

12 A kölcsönösen vádaskodó korabeli sajtómegnyilvánulások a nemzetárulás rémképét is felfestik.

13 Bernády György: Válasz Zágoni Istvánnak Bernády György postaládájába helyezett levelére. I. *Erdélyi Hírlap*, 1927. szept. 9. 1-2; II. Uo. 1927. szept. 10. 2-3.

14 Lásd: 8. sz. dok.

- [Horváth Réka - Veress Emőd: Regionális politika és területfejlesztés Romániában](#)
- [Bodó Barna: Régió és politika](#)
- [Hajdó Csaba: A román regionális politika reformja: lehetőségek és kihívások - Reflexió Horváth Réka és Veress Emőd tanulmányára -](#)
- [Horváth Gyula: Területi fejlődés és regionalizmus - Hozzászólás Horváth Réka-Veress Emőd tanulmányához -](#)

- Kolumbán Gábor: A román regionalizmus paradoxona
- Nemes Nagy József: Regionális fejlődés, regionális politika
  - Pálné Kovács Ilona: Gondolatok Horváth Réka és Veress Emőd *Regionális politika és területfejlesztés Romániában* c. tanulmánya ürügyén
  - Perger Éva: Gondolatok Horváth Réka - Veress Emőd: Regionális politika és területfejlesztés Romániában című tanulmánya kapcsán
  - Vincze Mária: Sötétben tapogatózunk?
  - Regionális és helyi dimenziók Európában
  - Románia állásfoglalása 21. fejezet: Regionális politika és a strukturális eszközrendszer koordinációja
  - Helyzetfeltáró jelentés a helyi és regionális demokrácia helyzetéről Romániában
  - György Béla: Reformmozgalom a romániai Országos Magyar Pártban (1926-1927)
  - A Magyar Párt igen tisztelt Elnökségének
  - Az Elnöki Tanács kommunikéje az emlékiratról
  - Krenner Miklós a reformcsoport céljairól
  - Nagyságos Krenner Miklós Úrnak
  - Dr. Kecskeméthy István nyilatkozata a Krenner-csoportról, a pártegységről és a Magyar Párt mai vezetőségéről*
  - Krenner Miklós megállapítja, hogy a reformcsoport kiegyenlítő munkáját mindenben meghiúsították
  - Krenner Miklós: A magyarság vezéreire
  - Michael Hechter: A nacionalizmus megfékezése
  - Sorbán Angella - Nagy Kata: Merre haladt a romániai magyar társadalom az elmúlt tizenkét évben?
  - Bakk Miklós - Horváth Andor - Salat Levente: Az RMDSZ 2003-ban - útkeresés integrációs határpontokon
  - Benedek Gyula: Az asszimilációról mint statisztikus
  - Kiss Tamás: A szocialista típusú modernizáció és hetednapot ünneplő adventista vállalkozók
  - Szabó Máté: Civil társadalom - globalizáció - regionalizmus
  - Gerencsér Balázs: Kisebbségpolitikai rendszerváltozás Magyarországon- Gondolatok Győri Szabó Róbert írással kapcsán -
  - Székely Tünde: A civil szféra és a politikai szféra fogalmainak viszonya a gondolkodás történetében és a különböző európai társadalmakban

(c) Jakabffy Elemér Alapítvány, Media Index Egyesület 1999-2004
Impresszum | Médiaajánlat | Adatvédelmi záradék